

NN31545.1899

ICW Nota 1899
COAL-publicatie
nr. 42
Oktober 1988

nota

De agrarische structuur in het studiegebied Herkenbosch-Vlodrop

ir. J.W. Righolt

— instituut voor cultuurtechniek en waterhuishouding . wageningen —

Nota's van het Instituut zijn in principe interne communicatie-middelen, dus geen officiële publikaties.

Hun inhoud varieert sterk en kan zowel betrekking hebben op een eenvoudige weergave van cijferreeksen, als op een concluderende discussie van onderzoeksresultaten. In de meeste gevallen zullen de conclusies echter van voorlopige aard zijn omdat het onderzoek nog niet is afgesloten.

Bepaalde nota's komen niet voor verspreiding buiten het Instituut in aanmerking

INHOUD

	Blz.
VOORWOORD	
1. INLEIDING	1
2. BESCHIKBARE GEGEVENS	3
3. BEDRIJFSTYPE EN -GROOTTE	5
4. VERKAVELING EN ONTSLUITING	11
5. GRONDGEBRUIK EN SBE PER BEDRIJFSTAK	15
5.1. Algemeen	15
5.2. Akker- en tuinbouw	19
5.3. Grasland en veehouderij	20
6. ARBEIDSBEZETTING EN OPVOLGINGSSITUATIE	22
7. KARAKTERISTIEK VAN HET STUDIEGEBIED TEN OPZICHTE VAN OVERIG LIMBURG	24
8. ONTWIKKELINGEN IN DE NAASTE TOEKOMST	27
SAMENVATTING	29
LITERATUUR	31
BIJLAGE 1	32

VOORWOORD

In deze nota wordt verslag gedaan van onderzoek dat ten behoeve van de gebiedsstudie Herkenbosch-Vlodrop is verricht in het kader van het programma van onderzoek naar aangepaste landbouw, het zogenaamde COAL-onderzoek. Met dit programma wordt praktijkgericht onderzoek beoogd naar de mogelijkheden en effecten van natuur- en landschapsbeheer door landbouwbedrijven. In het programma werkt een groot aantal instanties samen: elf provincies, verschillende diensten en onderzoeksinstellingen van het Ministerie van Landbouw en Visserij die betrokken zijn bij landbouw en natuurbeheer, en de Nationale Raad voor Landbouwkundig Onderzoek.

Het Instituut voor Cultuurtechniek en Waterhuishouding (ICW) heeft aan deze gebiedsstudie onder meer bijgedragen met geohydrologisch onderzoek naar grondwaterstromingen tussen verschillende gebiedsdelen (WIT e.a.) en onderzoek naar de chemische samenstelling en de verspreiding van watertypen in relatie tot de hydrologie van het studiegebied (KEMMERS en JANSEN).

In de voorliggende nota wordt verslag gedaan van het resultaat van enkele inventariserende activiteiten met betrekking tot de landbouwbedrijfsstructuur en de agrarische infrastructuur van het gebied. De nota is voor een belangrijk deel gebaseerd op enkele door het Landbouw-Economisch Instituut (LEI) op grond van de gegevens uit de landbouw-meetelling van 1984 uitgedraaide regio's. Hiertoe is onder meer gebruik gemaakt van een in 1984 door de Directie Beheer Landbouwgronden (DBL) en de Landinrichtingsdienst (LD) uitgevoerde grondgebruikersinventarisatie voor het studiegebied.

Voorts is gebruik gemaakt van veldopnamen door het Centrum voor Agrobiologisch Onderzoek (CABO) en van enkele bestaande regionale studies van het LEI en het rapport voor de ruilverkaveling Roerstreek.

De perceelskaarten van het studiegebied zijn ten dele gebaseerd op aanvullend door het LEI verstrekte gegevens. Zij zijn getekend door de Afdeling Toegepaste Informatica van de 'Dorschkamp'.

1 . INLEIDING

Deze nota doet verslag van enkele agrarisch gerichte inventarisaties die in het kader van het interprovinciale onderzoek aangepaste landbouw in de jaren 1984 en 1985 zijn uitgevoerd ten behoeve van de gebiedsstudie Herkenbosch/Vlodrop in de provincie Limburg. Zij betreffen zowel aspecten van de agrarische infrastructuur als van de landbouwbedrijfsvoering in het ca 480 ha grote studiegebied.

Het gebied is gelegen ten zuidoosten van het dorp Herkenbosch tussen de dorpskern en de Rode Beek waar deze samenvalt met de Duitse grens. Het wordt aan de oostzijde begrensd door het natuurgebied de Meinweg en aan de zuidwestzijde door de Roer. Het omvat ruim 400 ha cultuurgrond; circa 70 ha van de oppervlakte wordt ingenomen door natuurterreinen, bos, erf en bebouwing.

De opeenvolging van terrassen vanaf de Roer maakt het tot een geomorfologisch en hydrologisch interessant terrein, dat wordt gekenmerkt door een grote variatie in bodemgesteldheid (VAN DAM, 1985). Aan deze bijzondere eigenschappen ontleent het ook primair zijn actuele en potentiële ecologische en landschappelijke waarde (KEMMERS en JANSEN, 1985; WIT e.a., 1985).

De landbouwkundige inventarisaties zijn veel beperkter van opzet gebleven dan in de eerste COAL-gebiedsstudie op het landgoed 't Hackfort bij Vorden. Van een studie gericht op inrichting en beheer als in Haren (Gr) door het ICW is gerealiseerd (KESTER e.a., 1987), moest in verband met de beschikbare tijd worden afgezien. Zij paste ook minder bij de gewijzigde opzet van de landbouwkundige evaluatie van de te ontwikkelen beheersmodellen, die wat de lange termijn betreft minder concreet gebiedsgericht is gedacht, met minder accenten op het individuele bedrijf dan in de studie op 't Hackfort gewenst werd geacht.

Deze nota heeft dan ook meer het karakter van een landbouwkundige verkenning dan van een uitputtende kwantitatieve beschrijving.

Projectie van het verkregen beeld op de bestaande en te verwachten situatie in het omringende gebied of van de provincie als geheel werd mede gezien de geringe omvang van het gebied nuttig geacht.

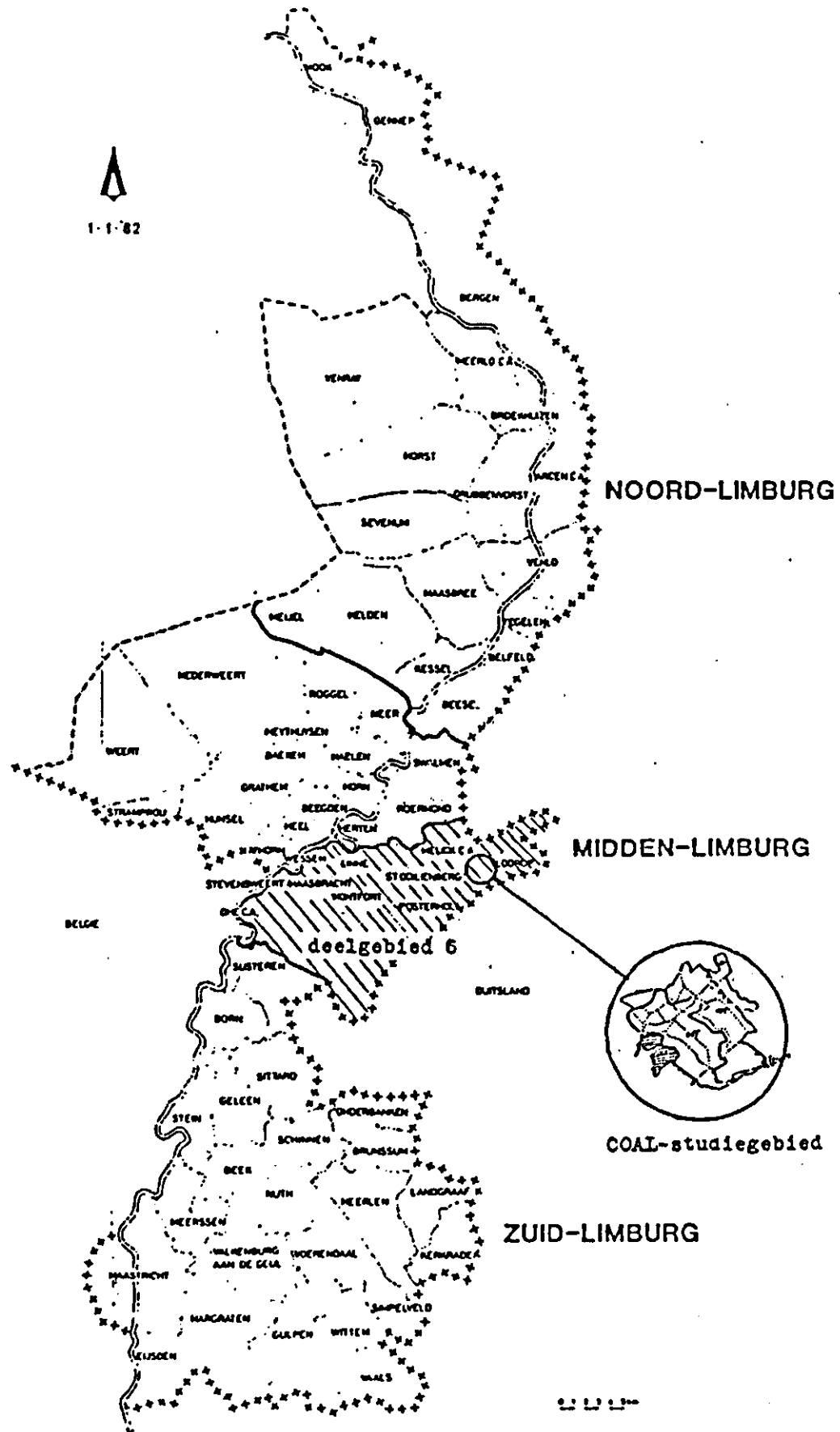

Fig. 1. kaart provincie Limburg met ligging studiegebied

2. BESCHIKBARE GEGEVENS

Uitgangspunt voor de beschrijving van de agrarische structuur van het studiegebied vormen de in de zomer van 1984 door de Directie Beheer Landbouwgronden (DBL) en Landinrichtingsdienst (LD) uitgevoerde inventarisatie van de grondgebruikers. Hiervan uitgaande werd in opdracht van DBL door het Landbouw-Economisch Instituut (LEI) op basis van de meetlingsgegevens van 1984 een tweetal regio's opgesteld. Een hiervan had betrekking op alle door het CBS geregistreerde bedrijven met grond binnen het studiegebied, de andere beperkte zich, in een poging tot een wat meer op het gebied toegespitst beeld, tot de bedrijven die blijkens de gebruikersopname tenminste vier percelen binnen het gebied in gebruik hadden. Uitdraai van een regio-set voor elk der dorpsbehorens Herkenbosch en Vlodrop afzonderlijk leek weinig functioneel.

De DBL verschaftte voor een aantal hoofdberoepsbedrijven aanvullende informatie betreffende de plaats van de bedrijfsgebouwen. Voorts was een veldopname van het grondgebruik uit 1984 beschikbaar (MEEUWISSEN, 1985).

Voor een verdere oriëntering omtrent de agrarische structuur is voorts informatie ontleend aan het rapport ex artikel 34 voor het aangrenzende ruilverkavelingsgebied Roerstreek (CENTRALE CULTUURTECHNISCHE COMMISSIE, 1980), terwijl ten behoeve van een vergelijking met de situatie elders in Noord- en Midden-Limburg gebruik is gemaakt van een recente studie van het LEI betreffende de land- en tuinbouw in Limburg (HUETHORST, 1986). Incidenteel is - met name ten behoeve van hoofdstuk 7 - ook teruggesproken op een overeenkomstige studie uit 1979 ten behoeve van het streekplangebied Noord- en Midden-Limburg (BIEMANS).

Figuur 1 geeft een indruk van de ligging van het studiegebied en van deelgebied 6 uit laatstgenoemde LEI-studie, welk deelgebied in deze nota een aantal malen als vergelijkingsobject wordt opgevoerd.

Op grond van de gebruikersinventarisatie van DBL en LD werden binnen het studiegebied 389 agrarische percelen onderscheiden. Als perceel is in dit verband beschouwd elke op de kaart als zodanig aangegeven, van een gebruik-ersaanduiding voorziene agrarische gebruikseenheid. Van 323 van deze percelen werd de gebruiker aangegeven, 47 percelen werden als 'particulier' aangeduid en van 19 was de gebruiker onbekend of was de opgave onvolledig. Van de 323 eenheden waarvan de gebruiker was vermeld, waren 273 in gebruik bij in totaal 46 geregistreerde bedrijven en 50 bij 20 niet-geregistreerde agrarische gebruikers (tabel 1). Van deze 273 percelen van geregistreerde bedrijven waren er 224 in gebruik bij de in totaal 24 bedrijven met vier of meer percelen binnen het studiegebied. Negen bedrijven, waarvan 6 geregistreerden, lagen met hun bedrijfsgebouwen binnen het studiegebied.

Tabel 1. Grondgebruikers in het studiegebied Herkenbosch-Vlodrop naar plaats van vestiging en (CBS-)registratie. Tussen haakjes het aantal percelen dat zij binnen het gebied in gebruik hebben.
Bron: grondgebruikersinventarisatie DBL/LD (1984)

Bedrijfsgebouwen in:	geregistreerden	niet-gereg.	particulier of onbekend	totaal
Herkenbosch	24 (118)	11 (21)	- -	35 (139)
Vlodrop, studiegeb.	6 (62)	3 (14)	- -	9 (76)
overig	14 (90)	4 (9)	- -	18 (99)
elders	2 (3)	2 (6)	- -	4 (9)
onbekend	-	-	- (66)	- (66)
Totaal	46 (273)	20 (50)	- (66)	- (389)

3. BEDRIJFSTYPE EN -GROOTTE

Van de 46 geregistreerde bedrijven die grond binnen het studiegebied in gebruik hebben, worden er blijkens eerder genoemde LEI-overzichten 29 als hoofdberoepsbedrijf geëxploiteerd en 17 in nevenberoep. Figuur 2 geeft aan welke gronden deze bedrijven binnen het studiegebied in gebruik hebben. Van de 17 bedrijfshoofden die hun bedrijf in nevenberoep exploiteren staan 5 als 'rustend agrarier' te boek, 1 heeft 'handel' en 10 een niet nader gespecificeerd beroep als hoofdactiviteit opgegeven. Een indeling van deze bedrijven naar bedrijfstype geeft tabel 2. Figuur 3 geeft aan welke gronden bij de aldus onderscheiden categorieën bedrijven in gebruik zijn.

Tabel 2. Aantal hoofdberoepsbedrijven (naar bedrijfsgrootte) en nevenberoepsbedrijven met grond binnen het studiegebied onderverdeeld naar bedrijfstype. Tussen haakjes de bedrijven met tenminste 4 percelen binnen het gebied.

Bedr.type	>60 % rundv.	>60 % akkerb.	>60 % int.vh.	>60 % tuinb.	ge- mengd	To- taal	Opp.c. grond
Opp, ha							
1 - 5				1(0)	1 (0)	2 (0)	8 (0)
5 - 10					1 (0)	1 (0)	7 (0)
10 - 15		1(0)		2(0)	6 (6)	9 (6)	113 (77)
15 - 20	1(1)	1(1)	1(0)	1(1)	4 (4)	8 (7)	139(122)
20 - 30					3 (2)	3 (2)	66 (45)
30 - 40							
40 - 50	2(1)	1(1)				3 (2)	123 (82)
50 - 70	2(2)					2 (2)	107(107)
>= 70					1 (1)	1 (1)	112(112)
Tot. hfdb.	5(4)	3(2)	1(0)	4(1)	16(13)	29(20)	673(545)
nevenb.	1(0)	3(0)	0(0)	7(2)	6 (2)	17 (4)	143 (34)
Totaal	6(4)	6(2)	1(0)	11(3)	22(15)	46(24)	817(579)

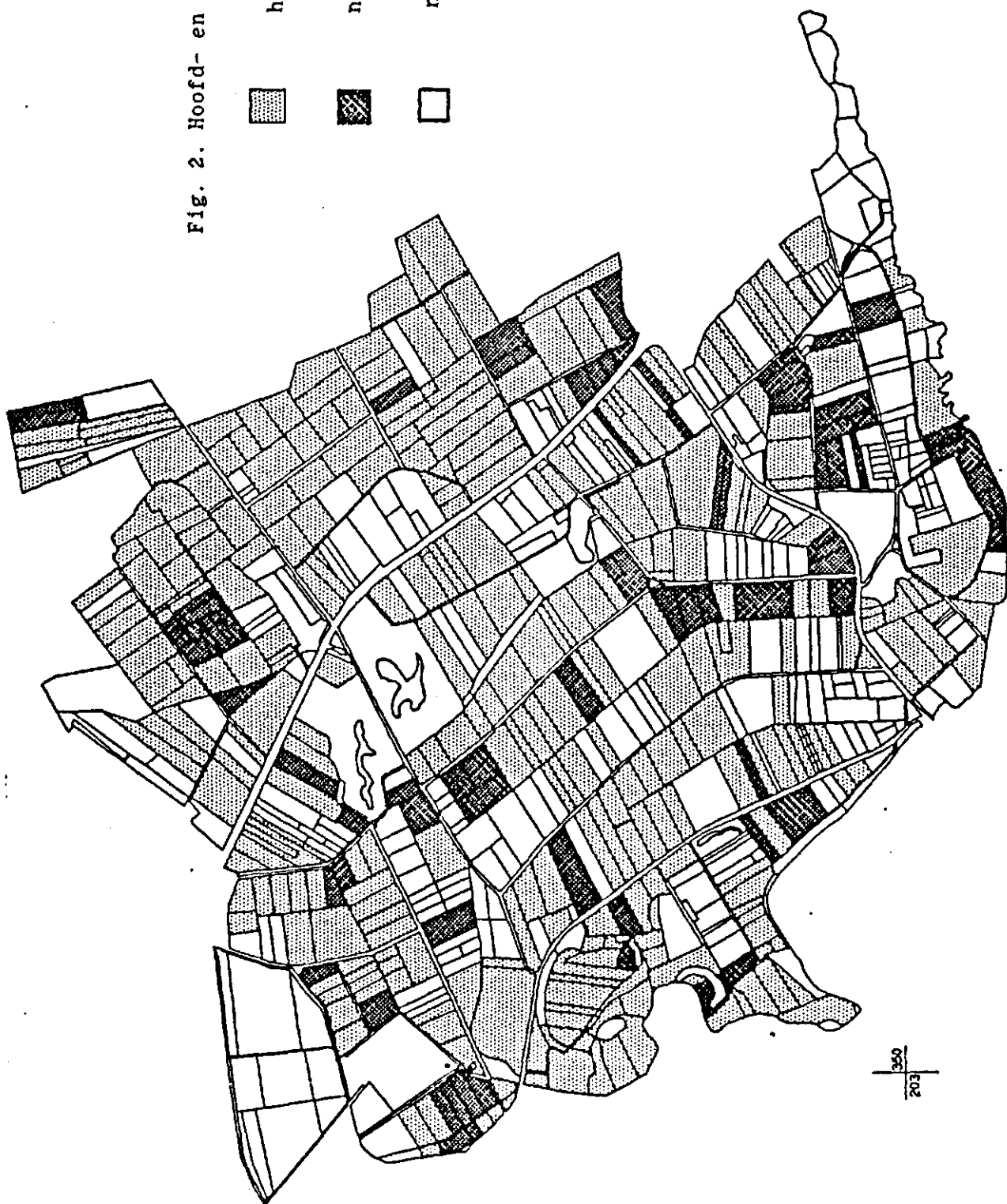

Fig. 2. Hoofd- en nevenberoepsbedrijven

hoofdberoepsbedrijven

nevenbedrijven

niet-agrarisch of onbekend

350
203

RBL "De Dorschkamp", WAGENINGEN
Afd. Landschapsbouw, toegep. Informatica
Proj. 198 -COAL-
Schaal: 1: 12500 06-FEB-87 16:33
HEPKEBOSCH-VLODRUP
Indeling van de percelen naar hoofd- en
nevenberoepsbedrijven

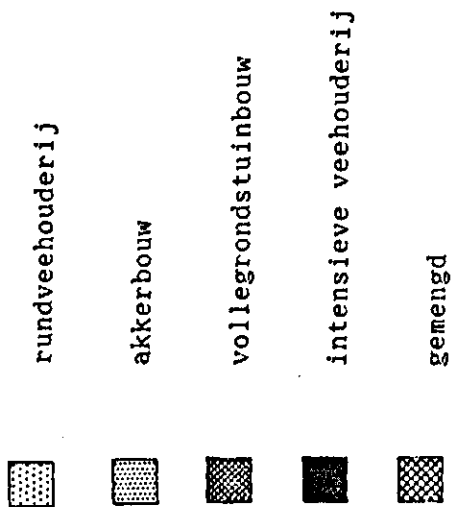
Bij het bezien van de cijfers uit tabel 2 dient te worden bedacht, dat zij uitsluitend betrekking hebben op bedrijven met door DBL of LD aangegeven grondgebruik binnen het studiegebied. Bedrijven zonder cultuurgrond vallen daardoor af en bedrijven met slechts een enkel perceel binnen het gebied zullen als gevolg van mogelijke onvolkomenheden in de inventarisatie eveneens ondervertegenwoordigd kunnen zijn. Ondervertegenwoordiging van bijvoorbeeld het aantal intensieve veehouderijbedrijven in tabel 2 is gezien de wijze van inventariseren dan ook allerminst uitgesloten.

Van de totale oppervlakte cultuurgrond die de geïnventariseerde bedrijven in gebruik hebben (817 ha) blijkt slechts circa 37% binnen het studiegebied te liggen (zie de tabellen 6a en 6b). Ook voor de bedrijven met 4 of meer percelen in het onderzoeksgebied - in welke categorie de meeste grote bedrijven vallen - is dat nog altijd minder dan de helft. De regio's omvatten blijkens tabel 6 dus wel een groot deel van het studiegebied (meer dan 80%) maar hebben anderzijds voor 50 tot 60% betrekking op gronden buiten het gebied. Deels is dit een gevolg van de geringe grootte van het gebied, deels ook 'tekent het de bijzondere situatie met zijn relatief grote aandeel 'grond op afstand'. In hoofdstuk 4 wordt hierop terug gekomen.

De verscheidenheid naar bedrijfstype blijkt aanzienlijk. Een vergelijking met de cijfers voor het omringende gebied en voor (Midden-) Limburg als geheel is moeilijk als gevolg van de afwijkende klassen-indeling. Op grond van tabel 3, waar de gebieden zijn gerangschikt naar toenemende gestrengheid van het specialisatie-criterium, lijkt niettemin de conclusie gerechtvaardigd dat de agrarische structuur in het gebied in hoge mate wordt teruggevonden in het aangrenzende ruilverkavelingsgebied de Roerstreek. Met dit ruilverkavelingsgebied en het in de LEI-studie van 1979 genoemde deelgebied 6 wijkt het nogal af van de situatie in overig Limburg.

Het percentage van op enigerlei wijze 'gemengde' bedrijven lijkt - gelet op de minder strenge eisen die in deze gebieden aan de kwalificatie 'gespecialiseerd bedrijf' zijn gesteld - ver boven het gemiddelde voor geheel Limburg te liggen. Vooral het studiegebied blijkt ten deze, ook ten opzichte van Midden-Limburg als geheel, hoog te scoren.

Fig. 3. Bedrijfstype (VAT-indeling)

RBL "De Dorschkamp", WAGENINGEN
 Afd. Landschapsbouw; toegep. Informatica
 Prof. 198 -COAL-
 Schaal: 1 : 12500 02-NOV-88 10:21
 HERKENBOSCH-VLODDROP
 Bedrijfstype volgens de VAT-indeling

Tabel 3. Percentage hoofdberoepsbedrijven naar bedrijfstype voor respectievelijk het studiegebied, het ruilverkavelingsgebied Roerstreek en (Midden-)Limburg als geheel. Tussen haakjes de gemiddelde bedrijfsgrootte in ha.

Bedrijfs- type	Roerstreek (1979)a	Studiegeb (1984)b	M.Limburg (1983)c	Limburg (1983)c
Rundveehouderij	31 (17.8)	17 (41.4)	15 (22.6)	15 (20.4)
Akkerbouw	15 (19.0)	10 (22.7)	6 (11.5)	6 (16.2)
Intens.veeh.	18 (9.6)	3 (16.0)	18 (3.7)	13 (3.6)
Tuinbouw	22 (8.4)	14 (12.0)	10 (3.9)	20 (3.7)
Gemengd	14 (16.8)	56 (20.9)	51 (14.4)	46 (14.4)
Totaal hfdb.	100 (14.3)	100 (23.2)	100 (9.3)	100 (11.9)
% nevenbedr.	36 (6.0)	37 (8.4)	16	15

a tenminste 40%) van de produktie-omvang in de betrokken

b 60%) bedrijfstak als criterium voor specialisatie

c 80%) gehanteerd

Opvallend is ook de spreiding in bedrijfsgrootte van de bedrijven met grond in het studiegebied. Zowel naar oppervlakte als naar standaardbedrijfseenheden (sbe) gemeten (tabel 4) blijken de middenklassen relatief slecht vertegenwoordigd. Daartegenover komen met name in de rundveehouderijsector enkele relatief zeer grote bedrijven voor, die de gemiddelde oppervlakte in die sector en daarmee die voor het gehele bedrijvenbestand aanzienlijk doet uitkomen boven het gemiddelde in de regio. Aan de verschillen in gemiddelde oppervlakte zijn overigens zoals uit tabel 3 valt te concluderen mede de niet onaanzienlijke verschillen in de spreiding naar bedrijfstype voor de onderscheiden gebieden debet.

Het aantal nevenbedrijven bedraagt ca 37 % van het totaal aantal bedrijven met grond binnen het studiegebied. Dat is aanmerkelijk meer dan voor geheel Midden Limburg, waarvoor de LEI-studie als gemiddelde voor alle bedrijfsty-

pen 16 % aangeeft. Voor geheel M.Limburg laten akkerbouw- en opengrondstuintuinbouwbedrijven met respectievelijk 35 en 37 % een relatief hoog percentage nevenbedrijven zien, gemengde veehouderij- en landbouwbedrijven een relatief laag percentage (4 respectievelijk 9 %). Eenzelfde tendens laat het studiegebied zien (zie tabel 2).

Tabel 4, die de bedrijven onderverdeelt naar sbe-klassen, wijst uit, dat 52% van de hoofdberoepsbedrijven in het studiegebied minder dan 150 sbe telt, het aantal dat in het algemeen noodzakelijk wordt geacht om werkgelegenheid te bieden aan 1 volwaardige arbeidskracht. Voor geheel Midden-Limburg was dat 53%, een vrijwel gelijk niveau derhalve. Het percentage kleine bedrijven verschilt overigens sterk naar bedrijfstype. In de gehele provincie bleek in 1983 ca 78% van de akkerbouwbedrijven en 55% van de open-grondstuintuinbouwbedrijven minder dan 90 sbe te hebben tegenover 16% van de intensieve veehouderij-bedrijven en slechts 7% van de glastuinbouwbedrijven.

Tabel 4. Hoofdberoepsbedrijven (naar type) en nevenberoepsbedrijven onderverdeeld naar sbe-klasse. Tussen haakjes de aantallen bedrijven per klasse met 4 of meer percelen in het studiegebied. Ter vergelijking de procentuele verdeling voor de hoofdberoepsbedrijven in geheel Midden-Limburg (HUETHORST, 1986).

Sbe-klasse	10/ 90	90/ 150	150/ 190	190/ 250	250/ 350	>350	Totaal
type							
>60% rundvee				1(1)		4(3)	5 (4)
>60% akkerbouw	2(1)			1(1)			3 (2)
>60% int.veeh.				1(0)			1 (0)
>60% tuimb.o.gr.		2(0)			1(0)	1(1)	4 (1)
gemengd	5(4)	6(5)	3(3)	1(0)		1(1)	16(13)
Totaal hfdb.	7(5)	8(5)	3(3)	4(2)	1(0)	6(5)	29(20)
nevenbedr.	16(4)				1(0)		17 (4)
Totaal	23(9)	8(5)	3(3)	4(2)	2(0)	6(5)	46(24)
hfdber. in %	24	28	10	14	3	21	100
idem M.Limburg	34	19	12	12	14	9	100

4. VERKAVELING EN ONTSLUITING

Een systematisch overzicht van de verkaveling van de in het studiegebied vertegenwoordigde bedrijven is niet beschikbaar. Niettemin laat zich uit de door DBL en LD verschaftte grondgebruikerskaart wel aflezen dat de versnippering van het grondgebruik in het studiegebied met name voor de buiten het gebied gevestigde bedrijven groot is. De 224 percelen uit de groep bedrijven met vier of meer percelen binnen het gebied liggen verdeeld over 166 bedrijfskavels. Bedrijfskavels die meer dan 1 gebruik perceel omvatten zijn dan ook betrekkelijk zeldzaam. Per dorpsbehoren komen hierin nauwelijks verschillen voor. Van de totale oppervlakte cultuurgrond van ca 360 ha waarvan de gebruiker bekend is, maakt slechts 12% - geconcentreerd op slechts enkele bedrijven - deel uit van een huisbedrijfskavel.

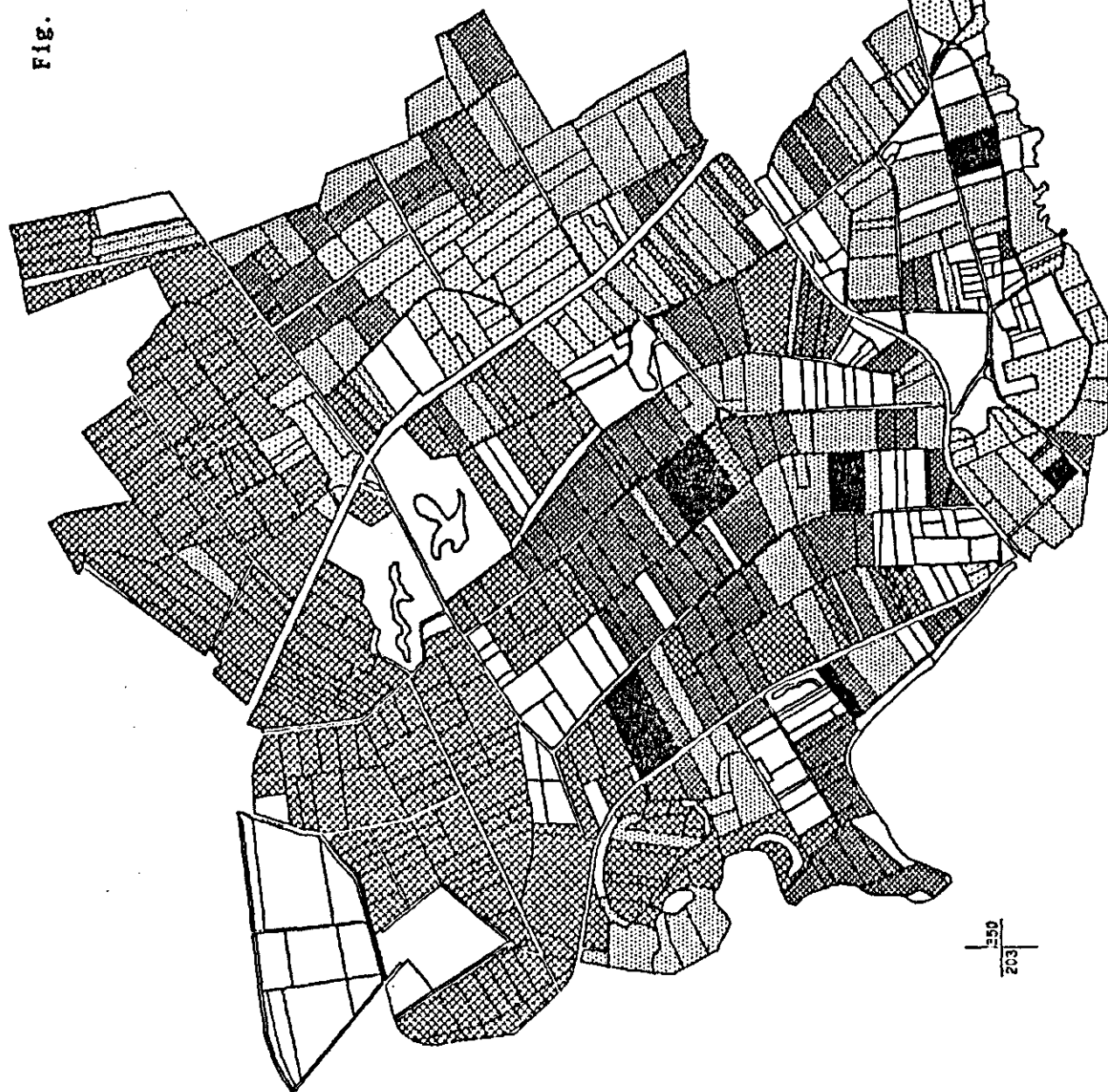
Circa 40% van de oppervlakte wordt als 'kavel op afstand' geëxploiteerd vanuit Herkenbosch, circa 38% als veldkavel vanuit Etsberg/Vlodrop, 8% als veldkavel van binnen het studiegebied zelf gevestigde bedrijven en 2% door gebruikers van elders (figuur 4).

Het beeld dat tabel 5 geeft voor de verkaveling van het aangrenzende ruilverkavelingsgebied de Roerstreek lijkt ook voor het studiegebied in hoge mate representatief.

Tabel 5. Verkaveling van de hoofdberoepsbedrijven in het ruilverkavelingsgebied Roerstreek in 1979 naar bedrijfsgrootteklasse
(CENTRALE CULTURTECHNISCHE COMMISSIE, 1980).

Bedrijfsgrootte in ha	Aantal kavels	Gemiddeld aantal kavels per bedrijf	Gemiddelde kavelgrootte (ha)
< 5	53	5	0.57
5 - 10	184	11	0.74
10 - 15	546	18	0.70
15 - 20	216	18	0.97
20 - 30	423	25	0.98
30 - 40	46	15	2.36
40 - 50	10	10	4.40
Totaal	1478	13	0.86

Fig. 4. Huis- en veldkavels

- huisbedrijfskavel
- veldbedrijfskavel met gebruiker in:
- Etsberg of elders binnen het gebied
- Herkenbosch
- Vlodrop
- elders buiten het gebied

250
203

RBL "De Dorschkamp", WAGENINGEN
 Afd. Landschapsbouw; toegep. Informatica
 Proj. 198 -COAL-
 Schaal: 1 : 12500 02-NOV-88 15:38
 HERKENBOSCH-VLODROP
 Indicatie van de ligging van de
 agrarische percelen t.o.v. gebouwen

Ook de LEI-studie van BIEMANS (1979) kenmerkt de verkaveling van het gebied waarin de gemeenten Melick en Herkenbosch en Vlodrop zijn gelegen als een uitschieter. Zij vermeldt voor de bedrijven met 50 sbe en meer voor 1976 een gemiddeld kavelaantal van 13.1 per bedrijf (bij een gemiddelde kavelgrootte van 1.2 ha) tegenover 5.7 per bedrijf (met een gemiddelde oppervlakte van 2.0 ha) voor Noord- en Midden-Limburg als geheel. De gemeente Melick en Herkenbosch ging daar zelfs nog aanmerkelijk boven uit: het gemiddelde aantal kavels per bedrijf was er 18 en de gemiddelde kavelgrootte niet meer dan 1 ha. Tachtig procent van de bedrijven in deze gemeente had in 1976 tien of meer kavels in gebruik. De meer recente LEI-studie noemt voor geheel Noord-Limburg een gemiddeld kavelaantal van 6.6 per bedrijf bij een gemiddelde kavelgrootte van 2.0 ha (1983).

Uit de regio's kwam verder naar voren, dat van de 13 bedrijven met melkvee uit de groep met vier of meer percelen in het gebied er zes een huiskavel kleiner dan 1 ha hebben, van welke zes er vijf als hoofdberoepsbedrijf worden geëxploiteerd. Geen van deze bedrijven had een loopstal.

Daartegenover werd voor drie bedrijven met melkvee (alle hoofdberoepers met loopstal) een huiskavel opgegeven van 15 ha of groter.

Figuur 5, die tevens nadere informatie geeft omtrent de plaats van de bedrijfsgebouwen, laat zien dat het gebied een relatief dicht net van verharde wegen kent. Alleen op het hoogste terras komen nogal wat zandwegen en semi-verharde wegen voor. De agrarische ontsluiting is dan ook goed te noemen.

Fig. 5. Ontsluiting

- verharde weg
- - - semi-verharde weg
- onverharde weg
- bedrijfsgebouw
- Ⓜ gebouwen in Herkenbosch
respectievelijk Vlodrop

5. GRONDGEBRUIK EN SBE PER BEDRIJFSTAK

5.1 ALGEMEEN

Tussen de groep als geheel en de groep met vier of meer percelen in het gebied blijken nauwelijks of geen systematische verschillen in grondgebruik en bedrijfsstructuur aanwezig, al komen onder de kleinste bedrijven - en daarmee onder de nevenbedrijven - om voor de hand liggende redenen wel relatief weinig bedrijven met vier of meer percelen binnen het gebied voor. In verband hiermee is dit overzicht verder vrijwel geheel gebaseerd op cijfers voor het totale bedrijven-bestand met grond binnen het studiegebied. Gegeven het beperkte aandeel dat het studiegebied uitmaakt van de totale oppervlakte van de betrokken bedrijven, wordt het studiegebied, zoals reeds eerder opgemerkt, door deze bedrijfsgegevens uiteraard slechts onvolkomen gerepresenteerd. Het is immers geenszins uitgesloten, dat tussen het studiegebied en de overige gronden van deze bedrijven verschillen in bodemgesteldheid en waterhuishouding zullen voorkomen; het studiegebied bestaat bovendien voor een relatief zeer groot deel uit 'gronden op afstand'.

Het grondgebruik geeft, ook op basis van de cijfers per bedrijf een zeer gevarieerd beeld te zien. Circa een derde van de oppervlakte cultuurgrond ligt in gras, bijna 60% is als bouwland in gebruik en ongeveer 8% als tuinland.

Het sterke accent op tuinbouw bij de kleinere bedrijven (tabel 6a) maakt dat zich in dit grondgebruik naar oppervlakteklasse grote verschillen voordoen. Opvallend is daartegenover de overeenkomst in grondgebruik tussen hoofd- en nevenbedrijven.

De cijfers voor de geregistreerden in tabel 6b betreffen in beginsel de binnen het studiegebied gelegen percelen van de bedrijven uit 6a.

Vergelijking van deze cijfers met de totaalcijfers van de betrokken bedrijven wijst uit, dat naar oppervlakte gemeten, grasland met 40% tegenover 33% en, binnen de tuinbouw, asperges met 8% tegenover 4% in het gebied enigszins oververtegenwoordigd zijn. Verschillen in bodemgesteldheid zullen daar mede debet aan zijn.

Tabel 6a. Oppervlakte grasland, bouwland en tuinland voor hoofd- en nevenberoepsbedrijven met grond in het studiegebied, absoluut en in procenten van de oppervlakte cultuurgrond. Hoofdberoepsbedrijven onverdeeld naar bedrijfsgrootteklasse. Ter vergelijking de overeenkomstige cijfers uit 1983 voor de hoofdberoepsbedrijven voor geheel Midden-Limburg.

Bedrijfsopp. in ha	Grasland		Bouwland		Tuinland		Tot. cultuurgrond	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1 - 5	0	0	3	34	5	66	8	100
5 - 10	2	31	4	53	1	16	7	100
10 - 15	35	31	56	49	21	19	113	100
15 - 20	20	15	99	71	19	14	139	100
20 - 30	18	27	43	66	4	7	66	100
30 - 40	-	-	-	-	-	-	-	-
40 - 50	55	45	66	54	2	1	123	100
50 - 70	50	47	57	53	0	0	107	100
> 70	40	36	70	63	2	1	112	100
Hoofdber.	221	33	397	59	54	8	673	100
Nevenbedr.	46	32	84	59	13	9	143	100
Totaal	267	33	482	59	67	8	817	100
Midden-Limb.		45		48		7		100

Tabel 6b. Grondgebruik in het studiegebied conform de veldopname uit 1984 (MEEUWISSEN, 1985) op basis van het aantal percelen en (voor alle bedrijven tezamen) de betaalde oppervlakte (%)

Gebruikers- groep	Gras- land	Bouw- land	w.v. mais	Tuin- land	w.v. aspg.	Totaal cultuurgrond	
						%	abs.
geregistreerden	47	37	15	16	10	100	433 pcl
niet-geregistr.	42	34	11	24	15	100	66 pcl
particulier	13	33	15	54	17	100	46 pcl
Totaal ¹	43	37	14	20	11	100	588 pcl
Idem naar opp. ²	40	47	17	13	8	100	408 ha

1 incl. 43 percelen waarvan de gebruiker onbekend is
n.b.: het betreft hier gewaspercelen zoals deze door Meeuwissen
bij zijn veldopname in 1984 zijn onderscheiden; niet te verwarren
met de gebruikseenheden van DBL en LD uit tabel 1.

2 op basis van de gedigitaliseerde kaart van het grondgebruik

Uit een vergelijking van de cijfers naar aantal percelen en naar oppervlakte uit tabel 6b laat zich ook een verschil in gemiddelde perceelsgrootte tussen de onderscheiden gebruiksvormen afleiden.

Deze perceelsgrootte blijkt voor grasland en tuinbouw wat kleiner en voor bouwland wat groter dan het gemiddelde. Opvallend is verder het afwijkende grondgebruik van de groep 'particulieren'. Zij zijn relatief sterk georiënteerd op tuinbouw en verhoudingsgewijs weinig op grasland.

Ook tabel 7, die het aantal sbe in de onderscheiden bedrijfstakken geeft, wijst op een zeer gemeleerd bedrijfstype. Vergeleken met de gemiddelde cijfers voor geheel Midden-Limburg, blijkt vooral de akkerbouw een wat grotere plaats in te nemen; ten opzichte van Midden-Limburg lijkt de intensieve veehouderij daarentegen sterk ondervertegenwoordigd. Dit cijfer kan evenwel, zoals reeds eerder is

opgemerkt, sterk vertekend zijn door de wijze van inventariseren. Zij blijkt, voorzover meegenomen, sterk geconcentreerd op enkele hoofdberoepsbedrijven voor te komen.

Het totaal aantal sbe's per bedrijf blijkt voor de geïnventariseerde hoofdberoepsbedrijven gemiddeld met 197 wat hoger te zijn dan de 175 die voor 1983 als gemiddelde voor geheel Midden-Limburg wordt vermeld.

Tabel 7. Aantal standaardbedrijfseenheden per bedrijfstak - gemiddeld per bedrijf en in procenten - op hoofd- en nevenbedrijven met grond in het studiegebied. Hoofdberoepsbedrijven naar grootteklasse (metelling 1984). Ter vergelijking de cijfers voor de hoofdberoepsbedrijven van 1983 voor geheel Midden-Limburg.

Bedr.opp. in ha	Akkerbouw		Rundveeh.		Int.veeh.		Tuinbouw		Totaal	
	sbe	%	sbe	%	sbe	%	sbe	%	sbe	%
1 - 5	6	5	0	0	33	26	87	69	125	100
5 - 10	16	36	2	5	0	0	26	59	43	100
10 - 15	27	28	20	21	1	1	49	51	97	100
15 - 20	58	31	23	13	32	17	73	39	186	100
20 - 30	63	36	74	42	0	0	37	21	174	100
30 - 40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
40 - 50	106	33	204	63	0	0	13	4	322	100
50 - 70	141	35	264	65	0	0	0	0	405	100
> 70	348	46	376	49	0	0	38	5	761	100
Hoofdber.	64	33	73	37	11	6	49	25	197	100
Nevenb.	20	34	19	32	0	0	20	34	60	100
Totaal	48	33	53	36	7	5	38	26	146	100
M.Limburg		15		29		38		18	175	100

5.2 AKKER- EN TUINBOUW

Tabel 8 laat zien dat op 43 van de 46 bedrijven die grond in het studiegebied in gebruik hebben akkerbouw voorkomt en op 34 van de 46 een of andere vorm van tuinbouw. Hoofd- en nevenberoepsbedrijven verschillen ook op dit punt nauwelijks.

Asperges worden aangetroffen in vrijwel alle bedrijfsgrootteklassen, in tegenstelling tot de andere tuinbouwgewassen die vooral op de kleinere bedrijven voorkomen. Vooral op de nevenbedrijven nemen asperges een relatief belangrijke plaats in.

Als 'groenten open grond' komen naast de circa 35 ha asperges ook tuinbonen (6.4 ha), augurken (2.8), aardbeien (2.2), prei (1.3) en stamsperciebonen (1.2) nog in oppervlakten van meer dan 1 ha voor. De categorie 'overige tuinbouw open grond' omvat onder meer 3.9 ha peren (verdeeld over 2 bedrijven) en 11.5 ha bloembollen (behorend tot 1 bedrijf).

Op het bouwland valt het relatief grote areaal suikerbieten op, die met 26% van de oppervlakte bouwland trouwens in geheel Midden Limburg een belangrijke plaats in het bouwplan innemen. Het percentage snijmais ligt - in overeenstemming met de oppervlakte grasland - beneden het gemiddelde voor Midden-Limburg, waar het in de periode 1976 tot 1983 toenam van 23 tot 41%. Het areaal granen daalde in deze periode van 40 naar 23%, de overige gewassen bleven in oppervlakte vrijwel gelijk.

Tabel 8. Aantal bedrijven met bouwland en tuinbouw i.d.open grond en het gebruik van deze grond in % van de totale oppervlakte bouw- en tuinland. Hoofdberoepsbedrijven naar grootteklasse. Ter vergelijking de overeenkomstige percentages voor M.Limburg.

Bedr.opp. in ha	Aantal bedrijven to- taal	met bwl	met tb	perc. van de opp. gra- nen	aard. sk- btn	sn- mais	asp.	ov.tb. o.gr.	Totaal (ha)
1 - 5	2	1	2	0	16	0	18	8	58 (8)
5 - 10	1	1	1	36	11	30	0	12	10 (5)
10 - 15	9	8	5	29	1	26	16	8	19 (77)
15 - 20	8	8	7	31	4	35	14	9	6 (118)
20 - 30	3	3	3	14	0	29	48	9	0 (47)
30 - 40	0	-	-	-	-	-	-	-	-
40 - 50	3	3	2	25	0	46	26	2	0 (68)
50 - 70	2	2	0	2	0	42	56	0	0 (57)
> 70	1	1	1	19	22	28	28	2	0 (72)
Hoofdber.	29	27	21	22	6	33	27	6	7 (451)
Nevenb.	17	16	13	26	1	24	35	10	4 (97)
Totaal	46	43	34	22	5	32	29	6	6 (548)
M.Limburg				23	8	26	41	. 2	. (14950)

5.3 GRASLAND EN VEEHOUDERIJ

Melkveehouderij van enige betekenis komt blijkens tabel 9 vooral op de grotere bedrijven voor. Opvallend is in deze tabel de verhouding van het aantal bedrijven met melk-, mest- of jongvee tot het aantal bedrijven met grasland. Zo komt met name slechts op 1 van de 8 hoofdberoepsbedrijven met grasland uit de grootteklasse van 15 tot 20 ha melkvee voor en hebben er maximaal slechts 3 mest- en jongvee. Het werkelijke graslandgebruik laat zich op grond hiervan slechts raden. Slechts op 2 nevenbedrijven zijn schapen geregistreerd. Over paarden - die bij de veldopnamen nog al eens zijn waargenomen - geeft de regio set geen informatie.

Wel geeft de regio set aan, dat zeven van de dertien bedrijven met melkvee beschikken over een ligboxenstal. Daartoe behoren alle bedrijven met melkvee uit de grootteklassen boven 40 ha, een uit de klasse 15 tot 20 ha en een die als nevenbedrijf is geregistreerd. Het aantal stuks jongvee per melkkoe bedraagt voor de hoofdberoeps-bedrijven gemiddeld 0.87, voor de nevenbedrijven gemiddeld 0.64. Een van de opgenomen bedrijven heeft mestkalveren (306), twee bedrijven hebben mestvarkens - waarvan 1 hoofdberoeper (443) en 1 nevenberoeper (3) - en op twee hoofdberoepsbedrijven zijn fokvarkens aanwezig (respectievelijk ten getale van 90 en 4).

Tabel 9. Aantal bedrijven met grasland en rundveehouderij. Hoofdberoeps-bedrijven naar bedrijfsgrootteklasse. Tussen haakjes de gemiddelde omvang van de activiteiten (in ha resp. aantal dieren per bedrijf of per 100 melkkoeien (jongvee))

Bedr.opp. in ha	Aan- tal bedr.	waarvan met grasl(ha)	met melkvee	met jongvee	met mestvee	gve/100 ha grasland + voedergew.
1 - 5	2	0 (-)	0 (-)	0 (-)	0 (-)	-
5 - 10	1	1 (2)	0 (-)	0 (-)	0 (-)	-
10 - 15	9	7 (5)	4 (9)	5 (122)	3 (8)	157
15 - 20	8	8 (3)	1 (37)	1 (108)	2 (31)	243
20 - 30	3	3 (6)	1 (29)	1 (76)	2 (91)	290
30 - 40	0	-	-	-	-	-
40 - 50	3	3 (18)	2 (79)	2 (87)	2 (31)	356
50 - 70	2	2 (25)	2 (74)	2 (77)	0 (-)	242
> 70	1	1 (40)	1 (103)	1 (83)	0 (-)	226
Hoofdber.	29	25 (9)	11 (46)	12 (87)	9 (37)	253
Nevenb.	17	13 (4)	2 (29)	2 (64)	2 (12)	130
Totaal	46	38 (7)	13 (43)	14 (84)	11 (32)	230
M.Limb.(%)	100		31 (39)	(100)	21 (34)	262

6. ARBEIDSBEZETTING EN OPVOLGINGSSITUATIE

Tabel 10 geeft een overzicht van het aantal regelmatig werkzame arbeidskrachten op de geïnventariseerde bedrijven en het gemiddeld aantal sbe per arbeidskracht. Als 'regelmatig werkende arbeidskracht' worden beschouwd arbeidskrachten die gemiddeld meer dan 15 uur per week op het bedrijf werkzaam zijn.

Tabel 10. Aantal regelmatig werkzame arbeidskrachten (rwa) per bedrijf, absoluut en in relatie tot het aantal sbe, en de opvolgingssituatie op bedrijven met een bedrijfshoofd van 50 jaar of ouder. Hoofdberoepsbedrijven naar grootteklasse en bedrijfstype.

Bedr.opp. cq type	r.w.a.		sbe /rwa	rwa met		aantal bedr.hoofden		
	mnf.	tot.		<90 sbe	>130 rwa	< 50 jr	=> 50 jr met z.opv	
1 - 5	1.0	2.0	62	4	0	2	0	0
5 - 10	-	-	-	-	-	0	1	0
10 - 15	1.3	2.0	48	16	0	2	2	5
15 - 20	1.2	2.0	93	10	3	5	2	1
20 - 30	1.0	1.7	104	0	1	1	2	0
30 - 40	-	-	-	-	-	-	-	-
40 - 50	1.7	2.3	138	0	2	1	1	1
50 - 70	1.0	2.0	202	0	4	2	0	0
> 70	3.0	3.0	253	0	3	1	0	0
rundveeh.	1.6	2.4	148	3	6	3	2	0
akkerb.	1.3	2.0	53	4	0	0	0	3
int.veeh.	1.0	2.0	122	0	2	1	0	0
tuinb.	1.3	2.5	85	6	0	4	0	0
gemengd	1.2	1.7	91	17	5	6	6	4
Hoofdber.	1.27	1.96	99	30	13	14	8	7
Nevenb.	0.88	1.05	46	18	0	6	0	11
Totaal	1.13	1.63	86	48	13	20	8	18
M.Limburg	1.20		93					
Limburg	1.24		100			49 (%)		

Het aantal vaste mannelijke arbeidskrachten ligt op de bedrijven die in hoofdberoep worden geëxploiteerd, met gemiddeld 1.27 per bedrijf vrijwel op het niveau van de 1.24 die de LEI-studie voor 1983 voor Limburg als geheel geeft. Sterke veranderingen hebben zich daarin sinds 1976, voor welk jaar de studie 1.26 aangeeft, niet voorgedaan. Het varieert naar bedrijfstype en grootte, maar in het studiegebied is het aantal bedrijven te klein om daaruit zinvolle conclusies te kunnen afleiden.

Illustratiever is het aantal sbe's per arbeidskracht, dat een duidelijke toename toont met de bedrijfsgrootte en ook naar bedrijfstype duidelijke verschillen te zien geeft. De ongunstige structuur van de ook elders in Limburg overwegend veel te kleine akkerbouwbedrijven steekt hier met 53 sbe per arbeidskracht wel erg schril af bij de 148 sbe van de zoveel grotere rundveehouderij-bedrijven. Vaak betreft het hier aflopende bedrijven met oudere bedrijfshoofden die zich op de teelt van snijmais toeleggen.

Gemiddeld bedraagt het aantal sbe per (mannelijke plus vrouwelijke) arbeidskracht voor alle hoofdberoepsbedrijven 99 tegenover 93 voor Midden-Limburg en 100 voor Limburg als geheel.

De leeftijdsopbouw van de bedrijfshoofden op de hoofdberoepsbedrijven - 15 van de 29 waren in 1984 ouder dan 50 jaar - wijkt nauwelijks af van die voor Midden-Limburg en voor de provincie als geheel. Daar waren in 1983 respectievelijk 50 en 51% van de bedrijfshoofden ouder dan 50.

Ook de spreiding naar bedrijfstype vertoont een overeenkomstig beeld: de akkerbouwbedrijven hebben relatief oude bedrijfshoofden (voor de provincie als geheel was 73% in 1983 ouder dan 50 jaar), de intensieve veehouderij- en de tuinbouwbedrijven relatief jonge (circa 30% ouder dan 50).

7. KARAKTERISTIEK VAN HET STUDIEGEBIED TEN OPZICHTE VAN OVERIG LIMBURG

In het voorgaande zijn incidenteel en op onderdelen reeds vergelijkingen gemaakt tussen de agrarische structuur in het studiegebied en - veelal aan de hand van de LEI-studie uit 1986 - de situatie elders in Midden-Limburg. In deze paragraaf wordt de positie van het studiegebied nog eens samenvattend geschetst aan de hand van de informatie die de LEI-studie van BIEMANS geeft voor haar deelgebied zes en de cijfers die het CCC-rapport geeft voor het grotendeels binnen dit deelgebied gelegen ruilverkavelingsgebied Roerstreek. Beide lijken, zoals reeds eerder is opgemerkt, in hoge mate representatief voor de situatie in het studiegebied. Wel zijn de cijfers op zich uit deze studies uiteraard verouderd, maar zij bieden in hun regionale differentiatie - die wij in de nieuwere studie niet meer aantreffen - interessant vergelijkingsmateriaal, dat binnen zekere grenzen stellig ook nu nog typerend is voor de bijzondere kenmerken van de landbouw in de betrokken regio.

Uit de LEI-studie komt naar voren dat de situatie in de landbouw en vooral de ontwikkeling tussen 1971 en 1976 in deelgebied zes nogal afwijkt van die in overig Noord-en Midden-Limburg. Dit deelgebied omvat, met onder meer de gemeenten Melick/Herkenbosch en Vlodrop, het zuidelijk deel van Midden-Limburg ten oosten van de Maas (zie figuur 1).

Het aantal kleinere bedrijven (tot 50 sbe) is er relatief hoog: in 1976 36% van het totaal tegenover 22% voor het streekplangebied N.en M.Limburg als geheel. De daling van het aantal kleine bedrijven blijkt er in de periode 1971 tot 1976 ook aanzienlijk geringer dan elders in het streekplangebied: 8% tegenover 20% voor het streekplangebied als geheel.

Een indeling in hoofd- en nevenberoepsbedrijven wordt in deze studie niet gegeven. Het rapport voor het ruilverkavelingsgebied de Roerstreek geeft daarover wel informatie: het aantal nevenbedrijven nam er toe van 29% in 1974 tot ruim 36% in 1979, waarmee het op gelijk niveau komt met het percentage dat het studiegebied in 1984 gaf te zien.

De gemiddelde bedrijfsoppervlakte in het deelgebied was voor de bedrijven met 50 of meer sbe en, door het voorkomen van enkele zeer grote bedrijven in nog sterkere mate voor het studiegebied, aanzienlijk groter dan in geheel N. en M. Limburg. Dit is vooral een gevolg van het verhoudingsgewijs kleine aantal glastuinbouw-en veredelingsbedrijven. Per bedrijfstype zijn de verschillen in het algemeen gering.

De verdeling naar bedrijfstype wijkt nogal af van die voor het streekplan-gebied als geheel. Met zijn sterke vertegenwoordiging van het gemengde (niet gespecialiseerde) bedrijf en het geringe aantal intensieve veehouderij- en tuinbouwbedrijven lijkt deelgebied 6 (met het ruilverkavelingsgebied Roerstreek) ook in dit opzicht een goede representant van het studiegebied. Deze gelijkgerichtheid vinden we terug in het grondgebruik (tabel 11).

Tabel 11. Het grondgebruik in het studiegebied en zijn omgeving in procenten van de oppervlakte cultuurgrond (deelgebied 6 en N.en M. Limburg bedrijven met 50 sbe en meer, Roerstreek en studiegebied, hoofdberoepsbedrijven).

	Deelgeb. 6		N.en M.L'b		Roerstreek		studiegeb.'84	
	1971	1976	1971	1976	1974	1979	(1)	(2)
bouwland	57	57	43	45	58	62	59	47
grasland	35	37	45	44	31	27	33	40
tuinland	8	6	12	11	11	11	8	13

(1) betreft de bedrijven met grond in het studiegebied in hun geheel

(2) uitsluitend het studiegebied zelf (veldopname)

De produktieomvang voor akkerbouw-, rundveehouderij- en intensieve veehouderij-bedrijven, uitgedrukt in het aantal sbe per bedrijf, was in het deelgebied relatief laag en de groei bleef er achter bij overig N. en M. Limburg. Ook het gemiddeld aantal melkkoeien per bedrijf en de toename daarvan tussen 1971 en 1976 was relatief laag. In de Roerstreek nam het tussen 1974 en 1979 zelfs met 14% af - vooral op de bedrijven met minder dan 30 koeien - waartegenover evenwel enige stijging van het aantal stuks mestvee stond. Het aantal grootvee-eenheden per 100 ha grasland plus voedergewassen lag enigszins boven het gemiddelde voor N. en M. Limburg, maar ook hier bleef de stijging achter bij die voor het gebied als geheel.

Het percentage granen op het bouwland nam af van 61 naar 46 (voor de Roer-streek van 57 tot 47): dat was minder dan voor N. en M.Limburg als geheel, waar het daalde van 59 tot 33. Daartegenover stond een toename van de oppervlakte snijmais van 0 tot 10% (voor N- en M-Limburg van 2 tot 23%). Het percentage suikerbieten nam toe van 31 naar 36% (streekplangebied 26 naar 29), het totale percentage hakvruchten steeg zowel voor het deelgebied als voor het geheel, van 35 naar ca 40%.

Met betrekking tot de verkaveling bleek deelgebied 6 met gemiddeld meer dan 13 kavels per bedrijf tegenover 5.7 voor het N-en M-Limburg als geheel een ware uitschieter. De gemeente Melick en Herkenbosch ging daarzoals in hoofdstuk 4 reeds gememoreerd met gemiddeld 18 kavels per bedrijf nog aanmerkelijk boven uit.

Samenvattend stelt het rapport, dat het betrokken deelgebied landbouwkundig in vrijwel alle opzichten achterblijft bij de rest van Limburg. De toename in bedrijfsomvang naar aantal sbe is er relatief gering, de specialisatiegraad laag en de verkaveling slecht. De verwachting wordt uitgesproken, dat het ook in de toekomst zal achterblijven.

8. ONTWIKKELINGEN IN DE NAASTE TOEKOMST

Op basis van de beschikbare gegevens is het uiteraard niet mogelijk gebieds-specifieke uitspraken te doen omtrent de te verwachten toekomstige ontwikkelingen. De geringe omvang van het gebied en het kleine aantal daarbij betrokken bedrijven maken het zelfs riskant er algemene trends op van toepassing te verklaren, zoals deze op grond van enige vooruitberekeningen van het LEI zijn geformuleerd. Basis voor deze (nabije)toekomstvisie uit de studie van HUETHORST waren de ontwikkelingen in het recente verleden en overleg met de provinciale instanties over de mogelijke veranderingen die zich in de nabije toekomst in de landbouw zullen voordoen. Zij is, met al haar beperkingen, voldoende relevant voor de gebiedsproblematiek om haar hier te releveren.

Voor Limburg als geheel en ook voor Midden-Limburg concludeert de LEI-studie, dat tegen de achtergrond van de huidige opvolgings-situatie en de leeftijd van de bedrijfshoofden ook in de nabije toekomst moet worden gerekend met een afnemend aantal bedrijven. Aangenomen wordt, dat het aantal hoofdberoeps-bedrijven in de periode 1985 tot 1990 voor Midden-Limburg met 6% zal dalen. Met het aantal bedrijven zal ook het aantal arbeidskrachten afnemen. Wel verwacht het rapport, dat de teruggang in verband met de werkgelegenheids-situatie buiten de landbouw trager zal verlopen dan in de periode 1976 tot 1979 het geval was.

Ten aanzien van de te verwachten ontwikkelingen binnen de land- en tuinbouw wordt met nadruk gesteld, dat indicaties hieromtrent in verband met de vele onzekerheden o.a. wat betreft het toekomstige EG-landbouwbeleid, de ruimte op de afzetmarkten voor de verschillende produkten en de verdere ontwikkeling van het milieubeleid slechts met het veel voorbehoud kunnen worden gegeven.

Met betrekking tot de totale produktie-omvang wordt een verdere, zij het vertraagde, toename verwacht, en wel als resultante van een daling van het aantal sbe in de rundveehouderij en een uitbreiding in de tuinbouw en in de intensieve veehouderij. Voor geheel Midden-Limburg wordt tussen 1985 en 1990 een toename van het aantal sbe met 3% mogelijk geacht. Dit betekent bij een kleiner aantal bedrijven, op basis van de sbe-normen uit 1981, een stijging van het aantal sbe per bedrijf van 182 tot 200. Het aantal sbe per arbeidskracht zal toenemen van 154 in 1985 tot gemiddeld 174 in 1990.

Of een verdere specialisatie zal optreden is in verband met de melkquotering en de mestwetgeving twijfelachtig. Deze maatregelen betekenen uiteraard een rem op de rundvee- en varkenshouderij. De LEI-studie voorziet een afname van het areaal grasland en, mede gezien de mogelijkheden tot mestafzet, nog enige uitbreiding van de oppervlakte snijmais. Veel zal daarbij evenwel afhangen van de ontwikkeling van de prijzen van ruw- en krachtvoer. In het areaal bouw- en tuinland worden de komende jaren nauwelijks wijzigingen verwacht.

Tegen de achtergrond van een toenemende produktie per dier, valt te verwachten, dat het aantal melkkoeien in de komende jaren flink zal dalen en in 1990 nog slechts 85% zal bedragen van het aantal in 1985.

Ondanks een mogelijk hiermee samenhangende geringe uitbreiding van de mestveehouderij, zal het totaal aantal sbe in de rundveehouderij hierdoor in de periode 1985 tot 1990 met circa 10% afnemen. Een extensivering van het grondgebruik wordt in verband hiermee waarschijnlijk geacht.

Ten opzichte van 1985 wordt nog een toename van de intensieve veehouderij met circa 10% verwacht, maar deze zal voornamelijk worden gerealiseerd in de jaren 1985 en '86.

Via de sterke gewassen (prei, witlof) wordt ook nog enige stijging van de produktie-omvang in de opengronds tuinbouw voorzien: + 8% tot 1990. Ook in de boomkwekerij wordt nog enige uitbreiding mogelijk geacht.

SAMENVATTING

Op basis van een door de Directie Beheer Landbouwgronden en de Landinrichtingsdienst uitgevoerde grondgebruikersinventarisatie en een daaraan gekoppeld, door het Landbouw Economisch Instituut in de vorm van een 'regioset' verstrekt overzicht van een aantal gegevens uit de Landbouwmeitelling 1984 wordt een indruk gegeven van de landbouwkundige situatie in dit tweede COAL-studiegebied. Enkele regionale studies van het LEI en het rapport voor de ruilverkaveling Roerstreek maakten vergelijking met de omliggende gebieden en de provincie Limburg als geheel mogelijk.

Geconcludeerd wordt, dat de landbouw in het studiegebied en zijn directe omgeving nogal wat afwijkt van die in overig Limburg. De verscheidenheid aan bedrijfstypen is er relatief groot en de specialisatie over het algemeen gering: de meerderheid van de hoofdberoepsbedrijven met grond in het studiegebied dient dan ook overeenkomstig de gangbare VAT-indeling als in enigerlei vorm 'gemengd' te worden aangemerkt (tabel 2,3). Illustratief is ook, dat blijkens de meetelling van 1984 op 43 van de 46 bedrijven met grond in het studiegebied bouwland werd aangetroffen en op 34 enigerlei vorm van vollegronds-tuinbouw (tabel 8). Op 38 van de 46 bedrijven kwam grasland voor, zij het dat slechts 13 hiervan melkvee hadden (tabel 9).

Van de totale oppervlakte cultuurgrond van de betrokken bedrijven was 59% in gebruik als bouwland tegen 48% voor Midden-Limburg als geheel. Circa een derde lag in gras (Midden-Limburg 45%) en rond 8% was als tuinland in gebruik (7%) (tabel 6). Bij de vollegrondsgroenteteelt namen asperges met gemiddeld 6% van de totale bedrijfsoppervlakte een belangrijke plaats in.

Ook de bedrijfsgrootte geeft een afwijkend beeld te zien, zowel naar oppervlakte als naar aantal sbe (tabel 7). Enkele grote rundveehouderijbedrijven brengen de gemiddelde bedrijfsgrootte boven die voor Midden-Limburg als geheel. De middenklassen blijken slecht vertegenwoordigd.

Het percentage bedrijven dat in nevenberoep wordt geëxploiteerd ligt met 37 aanzienlijk boven de 16% die Midden-Limburg hiervoor te zien geeft. De arbeidsbezetting en de opvolgingssituatie lijken niet noemenswaard af te wijken van die voor overig Limburg (tabel 10).

Hoewel de verkaveling van de bedrijven met grond in het studiegebied niet systematisch is geïnventariseerd, mag worden aangenomen dat zij veel overeenkomst vertoont met die in het aangrenzende ruilverkavelingsgebied 'de Roerstreek' (tabel 5). De versnippering van de grond binnen het studiegebied is groot: bedrijfskavels met meer dan 1 gebruikspersceel komen slechts weinig voor. Kenmerkend voor het gebied is, dat 80% van de grond als veldkavel in gebruik is bij buiten het gebied - voornamelijk in de dorpen Herkenbosch (NW) en Vlodrop (Z) - gevestigde bedrijven (figuur 4). Relatief zeer veel grond wordt derhalve 'op afstand' geëxploiteerd.

LITERATUUR

- BIEMANS, J.M. e.a., 1979. De land- en tuinbouw in Noord- en Midden-Limburg. LEI-publikatie 2.127.
- CENTRALE CULTUURTECHNISCHE COMMISSIE, 1980. Rapport betreffende de ruilverkaveling van gronden gelegen in de gemeenten Melick en Herkenbosch, St.-Odilienberg, Linne, Maasbracht, Posterholt, Roermond, Vlodrop en Herten, genaamd Roerstreek.
- DAM, J.G.C. van, 1985. De bodemgesteldheid van het studiegebied Herkenbosch-Vlodrop. Stiboka-rapport nr. 1743. Tevens verschenen als COAL-publikatie nr. 23.
- HUETHORST, B.T.M., 1986. De land- en tuinbouw in Limburg. LEI-Mededeling 349. Met interne (documentatie) nota 325.
- KEMMERS, R.H. en P.C.JANSEN, 1985. De verspreiding van ecologisch relevante grondwatertypen in relatie tot de geohydrologie van het studiegebied Herkenbosch-Vlodrop. ICW-nota 1617. Tevens verschenen als COAL-publikatie nr. 18.
- KESTER, J.A., R.KIK en G.H.REINDS, 1987. Landinrichtingsaspecten met betrekking tot de relatienotaproblematiek in het gebied Haren (Gr). Rapport ICW (i.p).
- MEEUWISSEN, P.C., 1985. Graslandkartering van het gebied Herkenbosch-Vlodrop. CABO-karteringsverslag nr 224. Tevens verschenen als COAL-publikatie nr. 17.
- WIT, K.E. e.a., 1985. Geohydrologisch onderzoek in de omgeving van Herkenbosch. ICW-nota 1624. Tevens verschenen als COAL-publikatie nr. 19.

BIJLAGE 1. ENKELE BEGRIPSOMSCHRIJVINGEN

Geregistreerden

De bij de CBS-meitelling geregistreerde agrarische bedrijven met een omvang van tenminste 10 standaardbedrijfseenheden.

Hoofd- en nevenberoepsbedrijven

Van een hoofdberoepsbedrijf is sprake wanneer het bedrijfshoofd zijn arbeidstijd voor meer dan 50% besteedt aan het eigen agrarisch bedrijf.

Op een nevenbedrijf besteedt het bedrijfshoofd minder dan 50% van zijn arbeidstijd aan het bedrijf.

Standaardbedrijfseenheden (sbe)

Het aantal standaardbedrijfseenheden is een maat voor de economische betekenis van agrarische bedrijfstakken op basis van de beloning voor de produktiefactoren grond, arbeid en kapitaal (genormaliseerde netto-toegevoegde waarde). Het biedt de mogelijkheid de oppervlakten van de verschillende gewassen en de aantallen dieren van de verschillende veesoorten op een noemer te brengen. Gemiddeld worden ca 150 sbe nodig geacht om werkgelegenheid te bieden aan een volwaardige arbeidskracht.

Indeling naar bedrijfstype

Indeling naar bedrijfstypen vindt plaats op basis van het aandeel dat elk van de produktierichtingen - akkerbouw, rundveehouderij, intensieve veehouderij en tuinbouw - uitgedrukt in aantal sbe, in de totale produktie-omvang van het bedrijf heeft. De standaard VAT-indeling stelt als voorwaarde voor een gespecialiseerd - niet gemengd - bedrijf een percentage van 60% of meer sbe in de betrokken produktierichting.

(Bedrijfs-)kavel

Een (bedrijfs)kavel is conform de definitie die de Cultuurtechnische Inventarisatie Nederland hanteert, een aaneengesloten stuk grond van een gebruiker, omgeven door grond van anderen. In dit stuk grond mogen, wanneer sprake is van een bedrijfskavel, ter plaatse overschrijdbare grenzen voorkomen.

Als huis(bedrijfs)kavel wordt beschouwd een (bedrijfs)kavel met de (hoofd)-bedrijfsgebouwen, als veld(bedrijfs)kavel de overige tot het bedrijf behorende (bedrijfs)kavels.